Profilaktyczne badania przesiewowe

Data aktualizacji
2026-05-27

Profilaktyczne badania przeprowadzane są wśród osób, które nie mają widocznych objawów danej choroby. Ich celem jest wykrycie we wczesnej fazie choroby. Wczesna diagnoza choroby zapobiega jej poważnym następstwom w przyszłości. Zwiększa szansę na całkowite wyleczenie.

Warunki korzystania z badań

Przesiewowe badania profilaktyczne mogą być stosowane tylko wtedy, gdy:

- znamy sposób na wykrycie pierwszych objawów danej choroby lub czynników, które mogą prowadzić do jej rozwoju
- mamy skuteczne, proste i stosunkowo tanie metody wykrywania chorób, dlatego można je zastosować u całej populacji, która jest narażona na wystąpienie danej choroby
- metoda jest bezpieczna dla pacjenta – ryzyko powikłań jest dużo mniejsze niż korzyści, jakie może dzięki niej odnieść.

> **Wynik badania uzyskanego w rezultacie skriningu najczęściej nie jest ostatecznym rozpoznaniem.**

Dla przykładu, nieprawidłowy wynik cytologii nie jest diagnozą nowotworu i nie musi oznaczać raka. Dopiero z wynikami pacjentkę kieruje się na dalsze badania, żeby wykluczyć lub potwierdzić chorobę.

Określenie populacji do badań

Na podstawie analiz specjalistów medycyny, wspomaganych przez statystyków, do objęcia badaniem wyodrębnia się daną grupę osób, która statystycznie:

- jest najbardziej narażona
- już zaczyna chorować.

W tym celu naukowcy posługują się:

- danymi epidemiologicznymi
    - u kogo i w jakim wieku najczęściej rozpoznawana jest dana choroba (niektóre najczęściej rozwijają się w określonym przedziale wiekowym)
    - jakie zachowania i tryb życia podnoszą ryzyko zachorowania (mogą wynikać na przykład z narażenia na czynniki rakotwórcze w pracy)
- danymi dotyczącymi rozwoju danej choroby
    - czyli jakie są jej najwcześniejsze objawy, których chory może nie być świadomy, a łatwo je wykryć przy określonej metodzie badania

- danymi dotyczącymi przebiegu danej choroby
    - czyli określenie jak długo trwa jej rozwój i jak długo trwają poszczególne etapy jej rozwoju, żeby wychwycić zmiany poprzedzające jej groźny proces chorobowy.

Przykłady badań przesiewowych

Profilaktyka raka szyjki macicy - test HPV HR

Rak szyjki macicy powstaje powoli z pojedynczych komórek. Kobieta nawet przez lata może nie zdawać sobie sprawy z ich obecności, ponieważ nie odczuwa żadnych dolegliwości. Takie komórki można za to wykryć pod mikroskopem, badając wymaz z szyjki macicy pobrany w trakcie cytologii. W razie znalezienia nieprawidłowych komórek rozpoczyna się leczenie, które zatrzymuje powstawanie nowotworu na bardzo wczesnym etapie.

Bezpłatnie test HPV HR mogą wykonać kobiety pomiędzy 25 a 64 rokiem życia raz na 3 lata. Zrobisz to w każdej poradni położniczo-ginekologicznej, która ma podpisaną umowę z NFZ, i wybranych poradniach POZ. Nie musisz mieć skierowania. Wystarczy, że zgłosisz się do ginekologa lub położnej, którzy mają podpisana umowę z NFZ.

Obecnie dostępne są dwie nowe metody badawcze: test HPV HR oraz wykonywana jako drugie badanie cytologia na podłożu płynnym (LBC). Badanie dla pacjentki wygląda tak samo. Jest bardziej dokładne od klasycznej cytologii i pozwala na wykrycie zmian przedrakowych.

Wcześniej kobiety mogły jedynie skorzystać z jednego badania – tradycyjnej cytologii. Polega ona na pobraniu komórek z szyjki macicy, a następnie ocenie ich stanu pod mikroskopem. Badanie to jest mniej dokładne i w wielu przypadkach nie wszystkie komórki nowotworowe zostają wykryte.

Na badanie zapiszesz się też sama poprzez e-rejestrację. Sprawdź wolne terminy na test HPV HR.

Poznaj centralną e-rejestrację.

> **Najłatwiej zapisać się na test HPV HR poprzez centralną e-rejestrację na Internetowym Koncie Pacjenta (IKP) lub w aplikacji mojeIKP.**

Więcej o profilaktyce raka szyjki macicy

Kolonoskopia

Podczas badania lekarz ogląda wnętrze jelit po to, by wykryć polipy. Polipy to łagodne zmiany, które bez ingerencji z biegiem czasu mogą przekształcić się w złośliwy nowotwór. Komórki rakowe mogą się rozprzestrzenić nie tylko w przewodzie pokarmowym, ale i w odległych narządach, takich jak tkanka kostna czy mózg. Podczas kolonoskopii istnieje możliwość usunięcia niektórych polipów, dzięki czemu rak jelita grubego nie ma z czego się rozwinąć.

Bezpłatną kolonoskopię można wykonać między 50 a 64 rokiem życia na podstawie zaproszenia z poradni z proponowaną datą badania. Istnieje możliwość zmiany terminu. Możesz też skorzystać z badania bez zaproszenia, jeśli spełnisz określone kryteria.

Więcej o kolonoskopii

Mammografia

Badanie za pomocą promieni rentgenowskich pozwala wykryć raka piersi we wczesnym stadium rozwoju – w fazie, podczas której nie ma żadnych niepokojących objawów.

Bezpłatną mammografię mogą wykonać kobiety pomiędzy 45 a 74 rokiem życia raz na 2 lata. Można zrobić to w poradniach stacjonarnych lub w mammobusie, który dojeżdża do najodleglejszych zakątków Polski. Skierowanie nie jest potrzebne. Wystarczy zgłosić się do poradni, która wykonuje takie badania.

Więcej o mammografii

Sprawdź, jakie są aktualnie realizowane badania przesiewowe i jak z nich skorzystać.

Do udziału w programie mammografii i cytologii zapiszesz się też sama poprzez e-rejestrację.

Poznaj centralną e-rejestrację.